

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย (Background and Rationale)

ในปัจจุบันมีผู้ป่วยจำนวนมากมาด้วยอาการทางระบบทางเดินอาหารส่วนบนซึ่งมีอาการแสดงที่แตกต่างหลากหลายกันไป โดยส่วนใหญ่ผู้ป่วยจะยังไม่ได้มาพบแพทย์ทันที มักจะสังเกตอาการว่าจะหายเองหรือไม่ หรือซื้อยาตามร้านขายยารับประทานเอง เพราะฉะนั้นผู้ป่วยที่มาพบแพทย์ก็มักจะมีอาการมากในระดับหนึ่ง และรบกวนต่อชีวิตผู้ป่วยพอสมควร แต่กระนั้นในการใช้คำอธิบายให้แพทย์ได้รับทราบถึงอาการก็มีความหลากหลายเช่น ปวดท้อง เสียดท้อง จุกแน่นท้อง เบื่ออาหาร แสบร้อนท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ทำให้การวินิจฉัยจากประวัติและตรวจร่างกายเท่านั้นมีความสับสนพอสมควร ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างเนื่องจากสภาพภูมิประเทศ ภูมิหลังของผู้ป่วย ตลอดจนความอดทนต่ออาการที่เกิดขึ้นของผู้ป่วย และในผู้ป่วยกลุ่มนี้แม้ว่าจะได้รับการซักประวัติ ตรวจร่างกาย รวมถึงการวินิจฉัยโดยการตรวจทางรังสีหรือการส่องกล้องตรวจระบบทางเดินอาหารส่วนบน ก็ยังคงมีผู้ป่วยอยู่กลุ่มหนึ่งที่ไม่สามารถให้การวินิจฉัยใดๆได้และมักจะรับการวินิจฉัยว่าเป็นอาการปวดท้องแบบไม่มีแผล (nonulcer dyspepsia ; NUD) หรือเป็นอาการปวดท้องที่ไม่มีพยาธิสภาพ (functional dyspepsia) ซึ่งผู้ป่วยในกลุ่มนี้ประมาณร้อยละ 20 จัดอยู่ในโรคกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหาร (Gastroesophageal reflux disease ; GERD และ non erosive gastroesophageal reflux disease ; NERD) ¹

GERD หมายถึง การที่มีน้ำย่อยในกระเพาะอาหารไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหารแล้วทำให้เกิดอาการและการเปลี่ยนแปลงทางพยาธิสภาพ ส่วน NERD หมายถึง การที่มีน้ำย่อยจากกระเพาะอาหารไหลสู่หลอดอาหารแล้วก่อให้เกิดอาการแต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางพยาธิสภาพที่จะเห็นได้จากการส่องกล้องระบบทางเดินอาหารส่วนบน ² แต่ในการศึกษานี้มุ่งเน้นที่การศึกษาถึงอาการที่ถือว่ามีความจำเพาะต่อการวินิจฉัยโรคกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหารไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางพยาธิสภาพหรือไม่ก็ตามและขอรวมเรียกว่า GERD

GERD เป็นโรคที่พบอาการได้หลายรูปแบบ มีทั้งที่เกี่ยวข้องกับทางเดินอาหารหรือระบบอื่นๆ ผู้ป่วยที่มาด้วยอาการของระบบทางเดินอาหารแบ่งได้เป็นกลุ่มที่สัมพันธ์กับระบบทางเดินอาหารส่วนบนที่มีอาการแสดงที่แตกต่างกันออกไปและมีอาการเป็นๆหายๆ ได้ เช่น แสบร้อนท้อง แสบร้อนหน้าอก เรอเปรี้ยว แน่นท้อง จุกท้องตันมาที่หน้าอก อาหารไม่ย่อย เป็นต้น มักพบว่า

อาการที่เกิดขึ้นมักเป็นขึ้นหลังอาหารและสัมพันธ์กับท่านอน และที่สัมพันธ์กับระบบทางเดินอาหารส่วนล่าง เช่น ท้องเสีย ปวดท้องน้อยส่วนล่าง มีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง GERD และกลุ่มอาการลำไส้แปรปรวน (irritable bowel syndrome ; IBS) พบว่ากลุ่มที่เป็น GERD มีอาการของ IBS (ตาม Rome I criteria) คิดเป็นร้อยละ 71 เมื่อเทียบกับกลุ่มที่ไม่ใช่ GERD ซึ่งมีอาการของ IBS เพียงร้อยละ 35 โดยใช้การตรวจวัดด้วยการวัดความเป็นกรดในหลอดอาหาร 24 ชั่วโมงเป็นมาตรฐานในการวินิจฉัย GERD³ ส่วนอาการของระบบอื่นๆ ที่พบได้ ได้แก่ โรคที่เกี่ยวข้องกับระบบทางเดินหายใจ เช่น หอบหืด ไอเรื้อรัง ปอดอักเสบอุดกั้น โรคที่เกี่ยวข้องกับระบบทางหู คอ จมูก เช่น เสียงแหบ ไชน์สอักเสบ คอหอยอักเสบ หรืออาการอื่นๆ เช่น อาการเจ็บหน้าอกที่ไม่ใช่จากโรคหัวใจ (noncardiac chest pain) ฟันผุ เหงือกอักเสบ⁴

ในส่วนของอาการที่เกี่ยวข้องกับทางเดินอาหารแม้ว่าจะมีอาการแสดงที่หลากหลายและค่อนข้างจะไม่เฉพาะเจาะจงต่อโรคใดโรคหนึ่ง แต่ที่ถือว่ามีเฉพาะต่อโรคกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหารมากคือ heartburn และ acid regurgitation⁵ ซึ่งอาจอธิบายเป็นภาษาไทยว่า อาการแสบร้อนหน้าอก และอาการกรดไหลย้อนคล้ายมีของเปรี้ยวไหลผ่าน แต่ทั้งนี้ไม่เคยมีการศึกษาว่าอาการที่สำคัญและมีความจำเพาะในผู้ป่วยไทยที่มีอาการของกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหารคืออาการใด (ที่ได้รับการตีพิมพ์) และจะมีความจำเพาะแบบเดียวกับที่พบในผู้ป่วยต่างประเทศหรือไม่ แม้แต่กระทั่งความชุกของโรคนี้ในประชากรไทยเป็นเท่าไร แต่เป็นที่คาดว่าเนื่องจากวิถีชีวิตของประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น น่าที่จะมีอาการของโรคนี้มากขึ้นเช่นกัน ในการศึกษาจึงนี้มุ่งเน้นที่จะหาอาการของระบบทางเดินอาหารส่วนบนที่มีสัมพันธ์และความจำเพาะกับการเกิดกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหารในผู้ป่วยไทยเพื่อเป็นการข้อมูลเบื้องต้นในการช่วยวินิจฉัยโรคนี้และหาความชุกของประชากรที่มีอาการกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหาร และสามารถใช้อาการที่ได้จากการซักประวัติเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการวินิจฉัยโรคกรดไหลย้อนกลับโดยสูหลอดอาหารโดยที่ไม่ต้องมาทำการตรวจวัดทางห้องปฏิบัติการในกรณีสถานี่ที่แห่งนั้นไม่มีเครื่องมือที่จะตรวจได้ รวมทั้งเป็นแนวทางและข้อมูลเบื้องต้นในการค้นคว้าวิจัยต่อไปในภายภาคหน้า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective)

1. เพื่อหาอาการแสดงที่จำเพาะของโรคกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหาร (GERD) ในผู้ป่วยไทยที่มาด้วยอาการของระบบทางเดินอาหารส่วนบนที่สงสัยว่ามี GERD
2. เพื่อหาความชุกของการเกิดโรคกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหารในผู้ป่วยไทยที่มีอาการของระบบทางเดินอาหารส่วนบนที่สงสัยว่ามี GERD และมารับการรักษาที่ร.พ. จุฬาลงกรณ์

คำถามการวิจัย (Research question)

คำถามหลัก (primary research question)

อาการที่สงสัยว่ามีกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหารที่ถือว่ามีเฉพาะเพื่อช่วยในการวินิจฉัยโรคกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหารในผู้ป่วยไทยคืออะไร

คำถามรอง (secondary research question)

1. ความชุกของการเกิดโรคกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหารในผู้ป่วยไทยที่มีอาการของระบบทางเดินอาหารส่วนบนที่สงสัยว่าเป็น GERD เป็นเท่าไร
2. ต้องอาศัยอาการมากกว่า 1 ชนิดหรือไม่จึงจะแสดงถึงความแม่นยำของอาการที่ช่วยในการวินิจฉัยมีโรคกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหาร

การให้คำนิยามเชิงปฏิบัติที่จะใช้ในการวิจัย (operational definition)

1. อาการระบบทางเดินอาหารส่วนบน หมายถึง อาการที่เกี่ยวกับทางเดินอาหารส่วนบน ได้แก่ คลื่นไส้ อาเจียน กลืนลำบาก แสบร้อนหน้าอก แสบร้อนท้อง ปวดท้อง เป็นต้น
2. อาการที่สงสัยว่ามีกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหาร หมายถึง อาการแสบร้อนหน้าอก (heartburn) และ อาการกรดไหลย้อนคล้ายมีของเปรี้ยวไหลผ่าน (acid regurgitation)
3. Esophagogastroduodenoscopy ; EGD หมายถึง การส่องกล้องตรวจระบบทางเดินอาหารส่วนบน ได้แก่ หลอดอาหาร กระเพาะอาหาร และลำไส้เล็กส่วนต้น
4. Esophageal manometry หมายถึง การวัดความดันของหลอดอาหารที่ตำแหน่งต่างๆ เพื่อดูการบีบตัวของหลอดอาหาร และหาตำแหน่งกล้ามเนื้อหูรูดหลอดอาหารส่วนล่างเพื่อใช้ในการหาตำแหน่งที่จะวางสายวัดความเป็นกรด
5. 24 hour pH monitoring หมายถึง การวัดความเป็นกรดในหลอดอาหาร 24 ชั่วโมง โดยใช้สายที่ผ่านเข้าสู่หลอดอาหารผู้ป่วยและต่อกับเครื่องบันทึกความเป็นกรดขนาดเล็ก
6. ความเป็นกรดในหลอดอาหาร (esophageal pH) หมายถึง ผลการวัดมีค่าความเป็นกรดในหลอดอาหาร ถ้าพบว่าค่าความเป็นกรดต่ำกว่า 4 อย่างน้อยร้อยละ 4 ของเวลาที่ตรวจวัด ถือว่ามีกรดไหลย้อนกลับเข้าสู่หลอดอาหาร

ข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption)

1. ผู้ป่วยที่สงสัยว่ามีอาการของกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหาร ได้แก่ ผู้ที่มีอาการแสบร้อนหน้าอก (heartburn) อาการกรดไหลย้อนคล้ายมีของเปรี้ยวไหลผ่าน (acid regurgitation) ทั้งนี้เพื่อให้เป็นการเปิดกว้างในการบอกอาการของผู้ป่วย จึงมีคำถามปลายเปิดให้ผู้ป่วยได้ตอบเอง และมีอาการทางระบบทางเดินอาหารส่วนต้นอื่น ๆ ที่อาจเกี่ยวข้องได้ร่วมในแบบสอบถามด้วย
2. การซักประวัติจะทำโดยแพทย์ผู้ทำการวิจัยเพียงผู้เดียว
3. การตรวจวัดความเป็นกรดในหลอดอาหาร 24 ชั่วโมง (24 hour pH monitoring) จะรวมถึงการวัดการบีบตัวและความดันในหลอดอาหารด้วย (esophageal manometry)
4. การส่องกล้องตรวจระบบทางเดินอาหารส่วนบน (EGD) จะตรวจหลอดอาหาร กระเพาะอาหาร และลำไส้เล็กส่วนต้น

ผลหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย (Expected benefit and application)

1. ทราบถึงอาการที่มีความจำเพาะที่จะช่วยบอกถึงการวินิจฉัยการเกิดกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหารในผู้ป่วยไทย โดยเฉพาะในสถานที่ที่ไม่มีเครื่องมือที่ช่วยในการตรวจวัดความเป็นกรดในหลอดอาหารนี้
2. ทราบถึงความชุกของผู้ป่วยภาวะกรดไหลย้อนกลับสู่หลอดอาหารในประเทศไทย ที่มีอาการของระบบทางเดินอาหารส่วนบนที่สงสัยว่าเป็น GERD

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย